

IPR-boksi: Alempi verokanta aineettomien oikeuksien lisenssituotoille?*

Petri Rouvinen

Toimitusjohtaja

Etlatieto Oy (ETLAn tytäryhtiö)

Tuomas Takalo

Tutkimusneuvonantaja

Suomen Pankki

Varttunut tutkija

Katholieke Universiteit Leuven

1. Johdanto

Useat maat ovat 2000-luvulla ottaneet käyttöön uuden aineettomien oikeuksien tuottoihin kohdistuvan verokannustimen. Syitä on kaksi. Ensinnäkin aineettomiin oikeuksiin nojaava innovaatiotoiminta on yhä tärkeämpää arvonluonnin ja talouskasvun kannalta, minkä vuoksi verokannustimen ajatellaan edistävän innovaatiotoimintaa ja talouskasvua. Toiseksi aineettomat oikeudet ovat siirrettävissä maasta toiseen monia muita tuotannontekijöitä helpommin, mikä houkuttaa verokilpailuun.

Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) ehdottaa, että vastaava verokannustin otettaisiin Suomessakin käyttöön vuoden 2014 alusta (TEM tiedote 13.12.2012). Ernst & Youngin

(E&Y) selvitykseen pohjautuen ensivaiheessa olisi kyse aineettomista oikeuksien (intellectual property rights) tuottojen verohuojennuksesta eli IPR-boksista, jota myöhemmin laajennettaisiin innovaatioboksiksi (Viitala ja Peni 2012). Esimerkiksi suomalainen lääkemolekyylipatentin haltija voi lisensoida käyttöoikeuden hintaan euro per pilleri lääkkeen valmistajalle – boksen myötä näihin euroihin kohdistuisi siis verohuojennus eli niitä verotettaisiin normaalia yhteisveroa alhaisemmalla verokannalla. Myös TEM ja E&Y motivoivat boksen mahdollista käyttöönottoa kansainvälisellä verokilpailulla ja innovaatiotoiminnan edistämiseksi. Teknologiaeollisuuden mielestä boksi olisi merkittävä talouskasvua tukeva toimenpide (Laakso 2013). Lisäksi E&Y ja esimerkiksi pääomasijoittaja Tero Ojanperä näkevät boksen tärkeänä signaalina siitä, että innovaatiotoimintaa kannattaa harjoittaa Suomessa koko sen kehityskaaren ajan (Viitala ja Peni 2012; Laakso 2013).

Tämän kirjoituksen tarkoituksena on eritellä IPR-boksiin liittyviä näkökohtia (em. signaali-vaikutusta lukuun ottamatta) perustuen talo-

* *petri.rouvinen@etla.fi; tuomas.takalo@gmail.com. Kiitämme Olli Ainolaa, Jyrki Ali-Yrkköä, Elias Einiötä, Antti Eskolaa, Ari Hyttistä, Petri Lehtoa, Mika Pajarista, Pekka Pesosta, Michaela Ramm-Schmidtä, Otto Toivasta, Vesa Vibriälää, Tomi Viitalaa, Juba Ylä-Jääskeä ja seminaariosallistujia Suomen Pankissa saaduista kommentteista. Kirjoitettu osana Etlatieto Oy:n BRIE-ETLA-tutkimusbanketta (Rouvinen) ja EU:n seitsemännen puiteohjelman SIMPATIC-tutkimusbanketta (Takalo).*

ustieteelliseen tutkimukseen, sekä tehdä niiden perusteella päätelmiä.² Tällä hetkellä käsityksemme on, että boksi ei ole Suomelle tarpeellinen. Innovaatio- ja kasvupolitiikan välineenä boksi on huono, ja innovaatiotoimintaa tulisi edistää muilla toimenpiteillä. Verokilpailu tarjoaa kestävämmän perustelun boksille, mutta siltä osin kun Suomen on tarpeen osallistua kansainväliseen verokilpailuun, yleisen yhteisöverokannan alennus tai tutkimus- ja kehitystoiminnan (t&k) lisävähennyksen jatkaminen olisi IPR-boksia parempi muoto. Mielestämme järkevimmilläänkin IPR-boksia voidaan ajatella valtioiden välisenä vangin ongelmana, jossa yksittäisen maan on optimaalista ottaa boksi käyttöön, mutta kun riittävän suuri joukko maita ottaa sen käyttöön, sillä on haitallisia vaikutuksia kaikkien maiden innovaatiotoiminnalle ja talouskasvulle. Siksi Suomen ja EU:n intresseissä olisi vaikkapa EU-tason päätös verokilpailun kieltämisestä IPR-bokseilla.

2. IPR-boksi innovaatiopolitiikan välineenä

Innovaatiotoimintaa tuetaan laajalla kirjolla julkisia toimia, koska innovaatiotoiminta on talouskasvun keskeinen tekijä ja koska siihen liittyy positiivisia ulkoisvaikutuksia (innovaatiopolitiikan perusteluista ja instrumenteista ks. esimerkiksi Takalo 2012). Yksittäisen yrityksen innovaatiotoiminnan katsotaan hyödyt-

tävän muuta yhteiskuntaa ao. yrityksen yksityistä hyötyä enemmän, kun uusia tuotteita otetaan käyttöön ja kun uusi tieto leviää muualle mm. työntekijöiden liikkuvuuden välityksellä. Siksi yritysten voidaan ajatella investoivan innovaatiotoimintaan vähemmän kuin olisi yhteiskunnan kannalta tavoiteltavaa.

Innovaatiopolitiikan välineistö sisältää mm. aineettomat oikeudet (esimerkiksi patentit ja tekijänoikeudet), suoraan innovaatiotoimintaan kohdistuvat verokannustimet, yksityisesti harjoitetun ei-julkisen tutkimus- ja kehitystoiminnan tuet, julkisesti harjoitetun tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan rahoitus mm. tutkimuslaitoksissa ja oppilaitoksissa sekä palkinnot ja kilpailut.² Innovaatiopolitiikan välineenä IPR-boksin voidaan ajatella olevan verokannustin, joka vaikuttaa yritysten innovaatiotoiminnan kannustimiin ja aineettomien oikeuksien strategiaan.

Aineettomien oikeuksien tarkoitus on edistää innovaatiotoimintaa luomalla määräaikainen yksinoikeus tutkimus- ja kehitysinvestointien tuloksena syntyviin innovaatioihin. Samalla yksinoikeus pienentää innovaatiosta tulevia ulkoisvaikutuksia. Aineettoman oikeuden juridiseen sijaintiin sinänsä ei liity lainkaan niitä tiedollisia ulkoisvaikutuksia, jotka yleisellä tasolla motivoivat innovaatiopolitiikkaa.

Useat taloustieteilijät suhtautuvat kriittisesti nykyisen aineettomien oikeuksien järjestelmän toimintaan (ks. esimerkiksi Jaffe ja Lerner

¹ Tutkimus ja siten mekin tässä artikkelissa lähestymme kysymystä lähinnä patenttien näkökulmasta. Lähestymistapa voi olla ongelmallinen erityisesti, jos muiden aineettomien oikeuksien - esimerkiksi ohjelmistojen tekijänoikeuksien - kohdalla aineettomien oikeuksien tulouttamispaikan ja innovaatiotoiminnan sijaintipaikan eriyttäminen on olennaisesti hankalampaa kuin patenttien tapauksessa.

² Innovaatiotoimintaan vaikutetaan myös monilla muilla julkisilla toimenpiteillä, kuten esimerkiksi kilpailu- ja työmarkkinapolitiikalla, koulutuspolitiikalla, verotuksella yleensä ja yrityksiin että henkilöihin liittyen, sekä rahoitusmarkkinoiden sääntelyllä. Suomesta poiketen monet maat käyttävät myös maahanmuuttopolitiikkaa innovaatiopolitiikan välineenä.

Kuvio 1. IPR-boksin kannustavuus

2004; Bessen ja Meurer 2008; Boldrin ja Levine 2013). Keskeisiä ongelmia ovat aineettomien oikeuksien rajapintojen epämääräisyys, oikeuksien lukumäärän kasvu ja niiden pirstoutuminen. Monien tutkijoiden mielestä aineettomien oikeuksien oikeudellisessa vahvistamisessa on myös menty liian pitkälle. Näistä ongelmista on seurannut mm. oikeusturvan heikkeneminen, oikeusriitojen määrän ja -kustannusten nousu sekä aineettomien oikeuksien välitystoiminnan vilkastuminen.³ Onkin epäselvää, vahvistaako vai heikentääkö nykytuotoinen aineettomien oikeuksien järjestelmä yritysten innovaatiotoimintaa saati yleistä hyvinvointia.

³ Aineettomien oikeuksien välittäjillä tarkoitetaan tässä ns. ei-tuotannollisia yhtiöitä (non-practising entities), joilta puuttuu oma tuotanto- ja t&k-toiminta, mutta jotka yrittävät käydä kauppaa aineettomilla oikeuksilla aggressiivisesti muita yrityksiä haastamalla. Tyypillisesti investoinnin tehnyt yritys huomaa vasta jälkikäteen, että sen tuote loukkaa välittäjän oikeuksia, ja välittäjä uhkaa yritystä kieltotuomiolla, jos sen vaatimuksiin ei suostuta. Toisinaan näitä välittäjiä kutsutaan myös patenttipeikoiksi (ks. esimerkiksi Vuorinen 2009).

Hyvän yritysverotuksen johtoajatuksina ovat matala veroaste, laaja veropohja ja erilaisten yritysten tasapuolinen kohtelu. Toisinaan voi toki olla perusteltua poiketa näistä periaatteista ja ohjata yritysten valintoja myös verotusten keinoin. Nämä poikkeamat saattavat edistää taloudellista tehokkuutta erityisesti tilanteissa, joissa tavaran tai palvelujen tuottamiseen tai kuluttamiseen liittyy positiivisia tai negatiivisia ulkoisvaikutuksia. Tutkimustulosten valossa esimerkiksi t&k-menoihin suoraan kohdistuvalla verokannustimella voidaan nähdä olevan suotuisia vaikutuksia innovaatiotoimintaan ja hyvinvointiin (Bloom, Griffith ja Van Reenen 2002; Suomen osalta ks. esimerkiksi Takalo, Tanayama ja Toivanen 2010).

Yleisesti ottaen verokannustimia puoltaa niiden tasapuolinen kohdentuminen ja hallinnollinen keveys verrattuna suoriin tukiin, joiden kohdistaminen perustuu erilliseen haku- ja myöntöprosessiin. Haittoina on, että ne monimutkaistavat verojärjestelmää ja lisäävät siten verosuunnitteluun ja veronkierron estämiseen käytettäviä resursseja. Ne myös muuttavat koh-

teidensa käyttäytymistä, mikä tietyiltä osin on tarkoituskäyttöäkin.

IPR-boksin voi nähdä suoran tuen, t&k-verokannustimen ja muiden innovaatiopolitiittisten toimien ohella kotimaisen innovaatiotoiminnan määrää lisääväksi toimeksi. Kuviossa 1 on visualisoitu boksin toimivuutta tässä suhteessa.

Kuvion 1 mukaisesti boksin kannustavuus kohdistuu yritykseen seuraavan kaavan kautta:

1. Yrityksen on harjoitettava innovaatiotoimintaa.
2. Innovaatiotoiminnan on kannettava heidelmää.
3. Hedelmille haetaan ja saadaan rekisteröity aineeton oikeus.
4. Ao. oikeus päätyy hyötykäyttöön (enemmistöä rekisteröidyistä oikeuksista ei hyödynnetä).
5. Hyötykäytöstä tulee lisenssituloja.
6. Yritys on voitollinen siten, että lisenssituloihin kohdistuvalla verohuojennuksella on merkitystä.

Mielestämme on perusteltua väittää, että viive innovaatiotoiminnasta boksin kautta tulevan kannustimeen olisi helpostikin viidestä kymmeneen vuotta ja se kohdistuisi kuvion 1 osoittamalla tavalla vain murto-osaan kaikesta innovaatiotoiminnasta.

IPR-boksi vaikuttaisi myös yritysten aineettomien oikeuksien strategiaan, eivätkä nämä käyttäytymismuutokset ole kaikilta osin toivottavia. Edellä mainitun kaavan vaiheessa 3 se kannustaa yrityksiä hankkimaan enemmän tai vahvempia aineettomia oikeuksia annettulle t&k-investointien tasolle, pienentäen innovaatiotoiminnan ulkoisvaikutuksia ja pahentaen aineettomien oikeuksien lukumäärän ja pirstoutumisen aiheuttamia ongelmia. Esimerkiksi yritys, joka on tuottanut ohjelmistoja avoimella

lähdekoodilla, saattaa boksin myötä ryhtyä suojaamaan ohjelmistoja tekijänoikeuksilla tai patenteilla. Vaiheessa 5 boksi kannustaa yrityksiä lisensointiin ja riitelyyn aineettomista oikeuksista oman tuotannollisen toiminnan kustannuksella.

Boksiin liittyvät mahdollisten verotulojen ulkopuoliset muut välilliset vaikutukset rajoituvatkin paikallisesti tarvittaviin vero- ja lainopillisiin palveluihin sekä hallintoon. Pidemmällä aikavälillä aineettomien oikeuksien lisääntymisen aiheuttamat ongelmat vähentänevät boksin kannustinvaikutuksia. Joka tapauksessa sama vaikutus saataisiin muilla tehokkaammilla innovaatiopolitiikan toimenpiteillä; esimerkiksi jos verokannustimia halutaan käyttää innovaatiopolitiikan välineenä niin t&k-menojen verovähennys on boksia selkeästi parempi, koska se kohdistuu suoraan ulkoisvaikutuksia tuottavaan toimintaan.

3. IPR-boksi verokilpailun välineenä

Verokilpailu on osa maiden välistä sijaintipaikkakilpailua, jolla pyritään vaikuttamaan yritysten toimintojen maantieteelliseen sijoittumiseen ja jossa vaikuttavina tekijöinä ovat viimekädessä kaikki elin- ja toimintaympäristön piirteet. Vaikka sijaintipaikkakilpailussa yritysverokannan tai -pohjan merkitys voi jäädä esimerkiksi koulutusjärjestelmän merkitystä pienemmäksi, Devreuxin ja Lockwoodin (2008) mukaan verokilpailu selittää lähes kokonaan OECD-maiden yritysveroasteiden laskut 1980- ja 1990-luvulla.

Aineettomiin oikeuksiin liittyvässä verokilpailuissa on aktivoitunut 2000-luvulla, kun useat maat ovat ottaneet käyttöön IPR-boksin. Aineettomat oikeudet ovat siirrettävissä monia

Taulukko 1. Perustietoja EU-maiden aineettomien oikeuksien bokseista.

	Belgia	Espanja	Hollanti	Luxemburg	Ranska	UK	Unkari	Suomi
Boksin verokanta, %	6,80	15,00	5,00	5,80	15,00	10,00	9,50	10,00
Ero Suomen boksiin, %-yks.	-3,20	5,00	-5,00	-4,20	5,00	0,00	-0,50	
Yritysverokanta, %	33,99	30,00	25,00	28,80	33,00	24,00	19,00	20,00
Boksin ero yleiseen, %-yks.	-27,19	-15,00	-20,00	-23,00	-18,00	-14,00	-9,50	-10,00
Voimaantulovuosi	2007	2008	2007	2008	1992	1.4.2013	2003	

Lähde: Viitala ja Peni (2012), josta Suomen yritysverokanta on muutettu vastaamaan ballituksen päätöstä kebysriihessä 21.3.2013.

muita tuotannontekijöitä helpommin – eritoten jo valmiiksi useissa maissa toimivien monikansallisten yritysten sisällä. Aineettomien oikeuksien tulouttamispaikan valinta onkin jo pitkään ollut monikansallisten yritysten yleisesti käyttämä verosuunnittelun väline (Karkinsky ja Riedel 2012), ja monikansalliset yritykset toisinaan eriyttävät aineettomien oikeuksien ja innovaatiotoiminnan sijainnit verotuksen perusteella (Böhm, Karkinsky ja Riedel 2012).

Ainakaan nykyisen kansainvälisten sääntöjen perusteella aineettomille oikeuksille ei voida määrittää yksiselitteisesti oikeaa sijaintipaikkaa. Lipsey (2010) toteaa suoraan, että ”aineettomilla oikeuksilla on vain [monikansallisen] yrityksen vero- ja lakistrategioiden mukainen nimellinen sijaintipaikka”. Eikä tilanne ole muuttumassa lähivuosina. Useissa tapauksissa boksit nimenomaan tähtäävät aineettomiin oikeuksiin liittyvien tuottojen liikkuvuuden lisäämiseen.

Boksi on käytössä eri muodoissa Baskimaassa, Belgiassa, Espanjassa, Hollannissa, Kiinassa, Luxemburgissa, Ranskassa, Sveitsin Nidwaldenin ja osin myös Zugin kantonissa, Unkarissa sekä 1.4.2013 alkaen Isossa-Britanniassa. Boksi on harkinnassa ainakin Kanadassa, Tanskassa ja Yhdysvalloissa. E&Y:n selvityksestä muokattu taulukko 1 (ilman laajoja ja

tärkeitä lisätietoja; ks. Viitala ja Peni 2012) kertoo perustietoja useimpien edellä listattujen maiden bokseista.

Pelkät verokannat eivät suoraan kerro eri boksin edullisuudesta, koska niiden kattavuus ja muut ehdot poikkeavat merkittävästi toisistaan. Lisäksi ainakin Alankomaat ja Sveitsi räätälöivät ehtoja yrityskohtaisesti. Silti on selvää, että jos boksia ajatellaan puhtaana verokilpailuna, Suomi lähtisi kisaan takamatkalta ja jäisi takamatkalle myös ehdotuksen mukaisen boksin jälkeen. Taulukon 1 maista Suomen boksin nimellinen verokanta on keskimääräinen ja ero yleiseen yritysverokantaan Unkarin ohella pienin.

Kilpasille voi tietysti lähteä Suomeen ehdotettua 50 % verohuojennusta rajumminkin, mutta mm. ”markkinajohtaja” Hollanti on jo nyt säätänyt boksiaan vuosi vuodelta edullisempaan suuntaan. Lisäksi arvelemme, että Hollanti, jolla on takana 120 vuoden historia verohuojennusten saralla (Bergin 2013), ei jäisi katsomaan sivusta ”markkinaosuutensa” mahdollista laskua. Suomen boksiehdotuksen voidaan ajatella olevan puolustusluonteinen ratkaisu, jolla ei sinällään saavuteta mitään muuta kuin vähennetään suomalaisten yritysten kannustimia siirtää aineettomia oikeuksia muihin maihin.

Boksi kilpailee myös yleisen yritysverokannan kanssa, joka on esimerkiksi Kyproksella 10 %. Teorian mukaan liikkuvien toimintojen yritysverokannat päätyvät lopulta nolnaan maiden juostessa kilpaa pahnna pohjimmaiseksi. Kevään 2013 kehysriihessä tehty päätös yleisen yritysverokannan laskusta onkin nähtävissä puolustusluonteisena IPR-boksin vaihtoehtona.

4. Huomioita Suomen boksiehdotuksesta

E&Y:n ehdotuksen mukaan verohuojennus olisi 50 % rekisteröityjen aineettomien oikeuksien (patentit, tavaramerkit ja tietokoneohjelmistojen tekijänoikeudet) lisensoinnista saatavasta tulosta (Viitala ja Peni 2012). Huojennus myönnettäisiin, jos ao. oikeus olisi joko kokonaan itse tai edelleen kehitetty (lisensoitava toiselta yksinoikeudella). Tämä rajoitus on oikeansuuntainen, koska olisi tärkeää, että boksi parantaisi aineettomien oikeuksien välittäjien toiminnan kannattavuutta mahdollisimman vähän. Tosin rajanveto lienee usein hankalaa; milloin esimerkiksi konkurssipesästä ostettua oikeutta on edelleen kehitelty ja milloin ei? Toisin kuin E&Y:n selvityksessä esitetään, mielestämme näyttökynnyksen yrityksen ulkopuolelta hankitun aineettoman oikeuden tulojen saamiseksi verohuojennuksen piiriin pitäisi olla korkea.

Ainakaan ilman muutoksia Suomelle ehdotettu IPR-boksi ei kohdistuisi aineettomien oikeuksien myyntiin, eikä ”vaihtamiseen” ristilisensoinnin kautta (siltä osin, kun raha ei vaihda kättä) tai omassa käytössä oleviin aineettomiin oikeuksiin. Tämä kannustaa yrityksiä lisensointiin ja haastamaan muita yrityksiä oikeuksiensa loukkaamisesta oman tuotannolli-

sen toiminnan kustannuksella. E&Y:n ehdotuksen mukaan sääntöä voi kuitenkin kiertää konsernin eri yksiköiden välisillä lisenssimak-suilla.

Järkevää olisi laittaa boksiin ehto, että kyseinen oikeus pitäisi olla kehitetty Suomessa. Tämä on kuitenkin vaikeaa, koska Euroopan yhteisön lait estävät suosimasta yhdessä EU-maassa tehtävää tutkimus- ja kehitystoimintaa muiden kustannuksella. Silti esimerkiksi Alan-komaiden ja Ison-Britannian bokseja on viritetty tähän suuntaan. Lisäksi Isolla-Britannialla on ehtoja, joiden tarkoituksena on suosia oikeuksien ”aktiivista hallintaa ja kehittämistä”. Isossa-Britanniassa boksin käyttöönotto on kytketty ylipäätään kansainvälistä verosuunnittelua rajoittaviin toimiin.

Boksin laajuuteen vaikuttavat sen piiriin kuuluvat aineettomat oikeudet, mukaan lasket-tavat meno- ja tuloerät sekä luovutusvoittojen kohtelu. Muihin maihin verrattuna Suomen boksi olisi jos ensivaiheessa varsin laaja ja vieläpä bruttoarvopohjainen siinä mielessä, ettei lisenssituloista tultaisi vähentämään normaalia voittomarginaalia esimerkiksi Ison-Britannian tapaan.

Eräiden muiden maiden bokseissa, ja Suomen muissa verokannustimissa, on latioita tai kattoja; Suomen boksiin näitä ei ehdotuksen mukaan tule. Esimerkiksi Belgiassa boksia ei voi hyödyntää tappion synnyttämisessä tai kasvattamisessa. Ostetun oikeuden osalta Belgia soveltaa boksimenettelyä vain tehtyyn jatkokehitykseen – Suomen ehdotuksessa kohteena on koko jatkokehitetyn oikeuden tulo. Ehdotuksessa jää myös epäselväksi, missä aineettomien oikeuksien tulee olla rekisteröity. Useissa mais-ra jaudutaan kansallisesti tai EU-tasolla rekisteröityihin oikeuksiin. E&Y:n ehdotuksen mukaan boksi pitäisi toteuttaa heti pysyvänä

järjestelynä. Muut viimeaikaiset verokannustimet on säädetty määräaikaisina.

5. Boksien vaikutuksia

Griffith ym. (2011) analysoivat vuoteen 2005 päättyvällä aineistolla boksien vaikutuksia. Tulosten mukaan boksit kyllä vaikuttavat yritysten aineettomien oikeuksien sijaintipaikkoihin, mutta kansalliset hyödyt kutistuvat, kun yhä useampi maa käy kilpailemaan tällä keinolla. Bokseihin liittyvät veromenetykset eivät simulointien perusteella tule kompensoiduksi. Esimerkiksi Griffithin ym. (2011) simuloinnissa Benelux-maiden kanssa kilpaileva Ruotsin (kuvitteellinen) boksi nostaisi maassa olevien aineettomien oikeuksien määrän bokseja edeltävälle tasolle, mutta alhaisemman kannan johdosta verotulomenetykset olisivat samaa kuin ilman boksia (Suomen osalta tätä simulointia ei a. paperissa tehty). Toisaalta Griffithin ym. (2011) hypoteettisten simulointien mukaan Benelux-maiden boksit tiputtavat boksittoman Suomen aineettomien oikeuksien verotuloja lähes puolella.

Käytännössä boksittomuus ei kuitenkaan ole vienyt Suomen verotuloja ainakaan kokonaan: Benelux-maiden boksien käyttöönoton jälkeen ainakin palveluviennin rojaltili- ja lisenssitulot ovat yli kaksinkertaistuneet vuosina 2008–2011.⁵ Kuten Griffithin ym. (2011) toteavat, yritykset eivät yleisesti ottaen siirrä aineettomien oikeuksien tuottojaan alhaisimman verokannan maahan. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, etteikö Benelux-maiden boksi olisi syönyt tai tulisi syömään aineettomien oikeuksien tuottojen veropohjaa Suomessa.

⁵ Mikä ei tietenkään kerro suoraan näihin liittyvästä verokertymästä.

Pisin kokemus boksen kaltaisesta menettelystä on Irlannilla. Vuosina 1973–2010 se ei verottanut patenttituloja; osana maan kansallista elvytysohjelmaa menettely päättyi vuonna 2011 (Graetz ja Doud 2013). Irlannin valtiovainministerin Michael Noonanin mukaan syynä oli se, ettei verovapaudella ollut toivottua vaikutusta innovaatiotoimintaan (Irlannin parlamentin alahuoneen keskustelu 14.4.2011, 40).

Boksen piiriin kuuluvien IPR-tulojen määrästä Suomessa, saati yritysten käyttäytymisestä, ei ole luotettavia arvioita.⁶ Karkeita arvioita lisensointitulojen osalta voidaan kuitenkin tehdä: Tilastokeskuksen mukaan palveluviennin rojaltili ja lisenssimaksut olivat vuonna 2011 reilut 2,3 miljardia euroa; lisäksi tätä kaksi kertaa suurempi välityskauppa kuuluisi ainakin laajennetun boksen piiriin (Pajarinen, Rouvinen ja Ylä-Anttila 2012, 72). Rojaltili- ja lisenssivientiin perustuvalla karkealla laskelmalla boksen välitön veromenetykset olisivat neljännesmiljardin luokkaa ($2\,316 \text{ mrd. €} \times 10\% = 231,6 \text{ milj. €}$). Ei myöskään ole arvioitu, minkälaisen yritysjoukkoon boksen vaikutus kohdistuisi. Kaksikymmentä suurinta yritystä vastaa noin 90 % palveluviennin rojaltili- ja lisenssimaksuista – ainakin tällä perusteella boksen (tai sen puuttumisen) vaikutus kohdistuisi siis varsinkin suppeaan joukkoon.

⁶ Kontrafaktuaalinen tutkimus suomalaisen IPR-boksen vaikutuksista tai esimerkiksi Benelux-maiden boksien vaikutuksesta Suomeen olisi kannatettavaa. Tämä olisi haastavaa mutta mahdollista ja se vaatisi rakenteellisen mallin (ks. esimerkiksi Takalo ym. 2010, 2013). Griffithin ym. (2011) mallin sovittaminen Suomelle lienee myös mahdollista. Tarvittavien tietojen keruussa tässä yhteydessä on erityislaatuista tietokoneohjelmistojen tekijänoikeustulojen määrittäminen.

Jos yritysten varsinainen innovaatiotoiminta siirtyy aineettomien oikeuksien mukana, vaikutukset olisivat Suomen taloudelle vakavammat. Esimerkiksi Ernst, Richter ja Riedel (2013) löytävät näyttöä sille, että monikansallisten yritysten tietyssä maassa tapahtuvan innovaatiotoiminnan tuottamien patenttien laatu korreloi negatiivisesti maan aineettomien oikeuksien tulojen veroasteen kanssa, mikä voi (myös) heijastella sitä, että veroaste vaikuttaa monikansallisen yrityksen innovaatiotoiminnan sijaintiin. Mutta ei ole selvää, miksi etenkin patentteja tuottavan innovaatiotoiminnan pitäisi sijaita siellä, missä aineettomat oikeudet ovat juridisesti – ellei tämä ole edellytys baksin verohuojennukselle. Joka tapauksessa yleinen yhtiöverotus tai suoraan t&k-toimintaan kohdistuva verohuojennus saattaisi olla tehokkaampi tapa vaikuttaa yritysten innovaatiotoiminnan sijaintipäätöksiin verotuksen avulla kuin IPR-boksi.

6. Johtopäätöksiä

Suomessa on ehdotettu otettavaksi käyttöön uusi aineettomien oikeuksien tuottoihin kohdistuva verokannustin. Tätä perustellaan innovaatio- ja kasvupolitiikalla sekä kansainvälisellä verokilpailulla.

Innovaatiotoiminnan edistämiseen boksista ei ole jo huonon kohdentuvuuden ja pitkän aikaviiveen johdosta. Ja vaikka olisikin, täytyy erikseen perustella miksi juuri aineettomaan oikeuden suojaaman yksinoikeuden lisenssi-tuottoja saavat tarvitsevat erikoiskannustimen.

Aineettomien oikeuksien juridiseen sijaintiin sinänsä ei liity lainkaan niitä tiedollisia ulkoisvaikutuksia, jotka yleisellä tasolla motivoivat innovaatiopolitiikkaa. Lisäksi nykytuotoisen aineettomien oikeuksien järjestelmän toi-

mivuus on viime aikoina kyseenalaistettu hyvin perustein. Näkemyksemme on, että boksit pahentavat aineettomiin oikeuksiin liittyviä ongelmia, sillä ne sekä kannustavat yrityksiä hankkimaan lisää vahvempia aineettomia oikeuksia että lisensoimaan ja riitauttamaan niitä oman tuotannon kustannuksella.

Verokilpailu tarjoaa innovaatio- ja kasvupolitiikkaa kestävämmän perustelun IPR-boksin käyttöönotolle Suomessa; aineettomia oikeuksia voidaan siirtää maasta toiseen monia muita tuotannon tekijöitä helpommin. Bokseja voidaan ajatella valtioiden välisenä vangin ongelmana: kaikkien kannalta olisi parasta, ettei bokseja ei olisi käytössä missään maailmassa. Niitä kuitenkin on, eivätkä ne ole häviämässä. Onko Suomen siis pakko ottaa boksi käyttöön vangin ongelman logiikan mukaisesti? Yllä olevan perusteella tämä ei mielestämme ole välttämätöntä.

Valitsevassa kilpailutilanteessa ”ylimääräistä” verotettavaa ei Suomeen päädy boksinkaan kanssa. Boksin puuttumattomuus ei ole ainakaan vielä johtanut aineettomien oikeuksien laajaan ulosliputukseen. Suomen tapauksessa boksin päämotivaatioksi jäisi muutamien suuryritysten aineettomien oikeuksien sijaintipaikan vaihdon ehkäiseminen siltä osin, kun näin ei ole jo tapahtunut tai tapahtumassa.

Jos verokannustimia otetaan käyttöön, niiden tulisi olla yksinkertaisia ja läpinäkyviä, neutraaleja toimialan suhteen, ja niiden tulisi tukea vain innovaatiotoimintaa. Niiden käyttöönotto tulisi toteuttaa tavalla, joka mahdollistaa kannustimien vaikuttavuuden (ekonometrisen) tutkimuksen. Boksin tapauksessa kaikkiin näihin ehtoihin liittyy vielä ratkaisemattomia haasteita. Esimerkiksi boksiin liittyvät yksityiskohdat ovat niin mutkikkaita, että ainakin verojuristeilla ja -konsulteilla, ja virka-

miehillä toisella puolella aittaa, riittää puuhaa. Näkökulmasta riippuen tämän voi laskea boksin hyväksi tai huonoksi puoleksi. Kotimaisen innovaatiopolitiikan kannalta IPR-boksi saattaisi olla mielekkäämpi, jos verovähennyksen kohteena olevien aineettomien oikeuksien ja niitä tuottavan innovaatio toiminnan yhteys tulee esitettyä vahvemaksi. Boksin vaikuttavuuden tutkimusmahdollisuuksia ei juuri ole mietitty boksin suunnittelussa.

Boksi on tuskin Suomen kannalta paras tapa osallistua kansainväliseen verokilpailuun. Jos siihen halutaan osallistua, yleisen yhteisöverokannan alennus tai suoraan t&k-toimintaan kohdistuvan lisävähennyksen jatkaminen olisivat parempia keinoja. □

Kirjallisuus

- Bergin, T. (2013), "In Europe's tax race, it's the base, not the rate, that counts", *Reuters Insight*, February 18h.
- Bessen, J. ja Meurer, M. J. (2008), *Patent Failure: How Judges, Bureaucrats and Lawyers Put Innovators at Risk*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey.
- Bloom, N., Griffith, R. ja Van Reenen, J. (2002), "Do R&D credits work? Evidence from a panel of countries 1979-97", *Journal of Public Economics* 85: 1-31.
- Boldrin, M. ja Levine, D. K. (2013), "The case against patents", *Journal of Economic Perspectives* 27: 3-22.
- Böhm, T., Karkinsky, T. ja Riedel, N. (2012), "The impact of corporate taxes on R&D and patent holdings", http://www.sbs.ox.ac.uk/centres/tax/conferences/Documents/Bohm_Karkinsky_Riedel.pdf (viitattu 16.4.2013).
- Devereux, M. P. ja Lockwood, B. (2008), "Do countries compete over corporate tax rates?", *Journal of Public Economics* 92: 1210-1235.
- Ernst, C., Richter, K. ja Riedel, N. (2013), "Corporate taxation and the quality of research and development", ZEW Discussion Paper No. 13-010.
- Graetz, M. J. ja Doud, R. (2013), "Technological innovation, international competition, and the challenges of international income taxation", *Columbia Law Review* 113: 347-446.
- Griffith, R., Miller, H. ja O'Connell, M. (2011), "Corporate taxes and the location of intellectual property", CEPR Discussion Papers No. 8424.
- Irlannin parlamentin alahuoneen keskustelu 14.4.2011 (Dáil Éireann Debate Vol. 730 No. 2, Thursday 14 April 2011), <http://debates.oireachtas.ie/dail/2011/04/14/00040.asp> (viitattu 16.4.2013).
- Jaffe, A. B. ja Lerner, J. (2004), *Innovations and Its Discontents: How Our Broken Patent System is Endangering Innovation and Progress, and What to Do About It*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey.
- Karkinsky, T. ja Riedel, N. (2012), "Corporate taxation and the choice of patent location within multinational firms", *Journal of International Economics* 88: 176-185.
- Laakso, S. (2013), "Innovaatioboksin verokannustin tukisi kasvua", *Visio* 1/2013: 32-34.
- Lipsey, R. E. (2010), "Measuring the location of production in a world of intangible productive assets, FDI, and intrafirm trade", *Review of Income & Wealth* 56: S99-S110.
- Pajarinen, M., Rouvinen, P. ja Ylä-Anttila, P. (2012), *Uutta arvoa palveluista*, Taloustieto (ETLA B256), Helsinki.
- Takalo, T. (2012), "Rationales and instruments for public innovation policies", *Journal of Reviews on Global Economics* 1: 157-167.
- Takalo, T., Tanayama, T. ja Toivanen, O. (2010), "Innovation policy reform", https://sites.google.com/site/tuomastakalo/files/optimalpolicyreform_050310.pdf (viitattu 15.4.2013).
- Takalo, T., Tanayama, T. ja Toivanen, O. (2013), "Estimating the benefits of targeted R&D subsidies", *Review of Economics and Statistics* 95: 255-262.

Viitala, T. ja Peni, L. (2012), *Aineettomien oikeuksien verokannustin: Kansainvälinen vertailu ja Suomen malli*, TEM raportteja 32.

Vuorinen, J. (2009), ”Haasteena patenttipeikot”, *IPRinfo* 1/2009.